

Militaire Spectator.

Vrijdag, den 26sten Julij.

De *Militaire Spectator* verschijnt op onbepaalde tijden. Men abonneert zich voor 10 nummers, bij alle Postdirecteuren en Boekhandelaren, door het geheele Koninkrijk à f 2, 25, franco per post. De Jaargang zal de 40 nummers niet te boven gaan. Alle zendingen geschieden, franco, aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, met het opschrift: *Voor den Militairen Spectator*

IN VALLENDE

GEDACHTEN EN DENKBEELDEN

OVER

VERSCHILLENDE ONDERWERPEN.

25
S'il m'échappe quelque chose qui déplaît, je proteste à l'avance contre l'intention qu'on pourrait me prêter: il est difficile, en toute occasion de revêtir la vérité de couleurs douces et agréables.
LE ROUX-DUCHATELET.

I.

Zijn kunsten en wetenschappen, handel en nijverheid, letter-arbeid en algemeene geestbeschaving, door de tijdsomstandigheden, door gebeurtenissen, welke de drie laatste jaren van ons tijdperk tot verbazing toe gekenschetst hebben, in voortgang, ontwikkeling en nitbreiding, gestuit geworden, dan heeft daarentegen alles, wat het krijgswezen in ons vaderland betreft, vijftien jaren van bespiegeling, aan drie jaren praktische ondervinding kunnen toetsen. Velen mogen de, zoo gunstige aangebodene, gelegenheid tot onderzoek, met eene tot gewoonte geworden onverschilligheid hebben laten voorbijgaan, doch dan ook kan het niet ontkend worden, dat er anderen zijn, die zich dien tijd ten nutte gemaakt hebben, om daarvan in de toekomst de vruchten te kunnen op zamelen. Onverschilligheid, wanneer alles in beweging is, wanneer alles naar *meer* weten streeft, is op zich zelve een doodend gif; vooral in den krijgsstand, wanneer deze op het werkzame tooneel voor hem bestemd geplaatst wordt, en wanneer de kracht, die het alles in beweging moet brengen, actief is en blijft. Hoe langzaam dat gif ook werkt, het blijft vernielend in aard en hoedanigheid; deszelfs ziekteverschijnselen duiden zulks merkbaar aan. De toekomst zal ons echter van het overgrootte getal onverschilligen verlossen; rigten wij alzoo onze toespraak tot de tweede bedoelde klasse; deze *is* en *blijft*. Het voorledene is voorbij - van de toekomst *kan* en *mag* men alles verwachten: voor deze dienen de volgende losse gedachten en opkomende denkbeelden, die, hetzij bij ons zelve zijn opgerezzen, of door anderen aan ons zijn medegedeeld.

Het eerste denkbeeld, dat daarbij voor den geest zweeft, is de rigting, welke het militair onderwijs in het koninkrijk der Nederlanden, sedert de herstelling onzer onafhankelijkheid en van ons volksbestaan, had genomen, tot op de gebeurtenissen, die het laatste tijdperk onzer geschiedenis gekenmerkt hebben; het doel dat men voor oogen hield en deed houden, en eindelijk de uitkomsten die men kan rekenen verkregen te hebben.

Die rigting was wetenschappelijk, of om minder in het algemeen te spreken: zuiver *wiskundig*. Dit was de grondslag, welke men reeds in den jare 1814 voor het militaire onderwijs legde, en die allengskens werd uitgebreid. Een langdurige vrede en het vooruitzicht van denzelfden te behouden, deden op dienzelfden grondslag voortbouwen, en den ingeslagen weg met elk jaar verbreedden. Het algemeen rigtsnoer voor het te geven onderwijs op de koninklijke militaire Akademie, en de voorgeschrevene af te leggen examenen, voor degenen, welke niet in de gelegenheid waren, de militaire Akademie te bezoeken, leverden daarvan de bewijzen op. Ook de rigting niet alléén, maar het te bereiken doel was bijna geheel wiskundig.

De uitgebreidheid van alle takken der wiskundige wetenschappen vorderde echter veel tijd; zelfs om ze slechts oppervlakkig te doorloopen of te leeren kennen; terwijl de bepaling voor het geheele getal leerjaren, met den omvang van de gezamenlijke wetenschappen, waarvan men zich de elementen moest eigen maken, in geene de minste evenredigheid stond. Het gevolg eener zoodanige opleiding was derhalve te voorzien; want *wiskunde* de *hoofdzaak*, de onderscheidene takken der krijgskunst als *nevenzaken* beschouwd wordende, zoo konde men door den tijd wel vele wiskunstenars in de gelederen van het leger zenden, doch zeldzaam wasde verschijning - en nog zeldzamer zouden die verschijningen geworden zijn - van zoodanige jonge officieren, waarin de zaden van groote krijgskundigen en toekomstige beleidvolle bevelvoerders aanwezig waren. Eigen smaak, eigen aandrif, aangeboren krijgsgenie, konden zoodanige personen voortbrengen, doch wanneer men veronderstellen moet, dat men bij voorkomende behoeften, op de uit

zonderingen rekende, om daaruit onze toekomstige bevelvoerders te zoeken, dan verviel ook grootendeels de wetsbepaling, waarbij het gouvernement zich voorbeheld, door een te geven onderwijs, de officieren van het leger te vormen.

Een meer dan bevoegd regter, wiens oordeel op het onze, en voorzeker op dat van velen met ons, eenen overwegenden invloed heeft uitgeoefend, bij wien theorie, praktijk en ondervinding in het vak van onderwijs gepaard ging, de altijd diep betreurde Luitenant Generaal Voet namelijk, verklaarde op het einde van zijn nuttig en arbeidzaam leven, dat men in het militair onderwijs aan de wiskunde eenen te grooten voorrang had gegeven, en dat hij zelf na eene dertigjarige ondervinding, (hoewel zelf uit liefde tot deze wetenschappen, het zijne daartoe bijgedragen hebbende) moest bekennen, dat men die rigting *overdrijvend* ver getrokken had. Hij-zelf toch was te groot wiskunstenaar, was door zijne verdiensten op eenen te hoogen trap in de militaire hiërarchie geklommen, dan dat men dit zijn oordeel aan het eigen gevoel van zwakte zoude kunnen toeschrijven. Hij bekende, even als velen met steller dezès, die ook in deze studie menig uur van verpozing gevonden hebben, dat de wiskunde met den algemeenen grondslag voor het verkrijgen van krijgskundige kennis moest gepaard zijn, doch dat zij niet als *hoofdwetenschap*, maar als *hulpwetenschap*, voor de opleiding van jonge lieden tot den krijgsstand, moest beschouwd worden.

Bij onverwacht uitbrekende oorlogen - en dat die zich plotseling kunnen voordoen hebben wij te midden van eenen diepen vrede leeren kennen, vraagt Koning en Vaderland officieren, en geene wiskunstenars; en hoedanig zagen wij deze vraag beantwoorden? Jonge lieden die twee en drie jaren, van de vier studie jaren, op de militaire Akademie de montering van de wetenschappelijke wapens hadden gedragen, zagen wij met de gouden officiers versierselen in die wapens optreden, nog met de laatste behandelde *integraal formule* op de lippen, met verbaasde blikken op het oorlogs materieel, en op de kunst van werktuigen en menschen, naar den wil bestuurd van den bevelvoerder en naar de duizende omstandigheden die de oorlog medevoert, nederzien; jonge infanterie en kavallerie officieren, veeltijds bij gebrek aan deskundige leidsmannen en raadgevers, wanneer zij op voorpost stonden of eene veldontdekking moesten doen, zich het hoofd breken om uit het $a+b$ af te leiden wat hen te doen zoude staan wanneer een *plus* vijand kwam opdagen, of wanneer zij de *wortels* eener vijandelijke vergelijking moesten zoeken. Deze opmerking zou men nog verder kunnen uitstrekken, bijv. tot de vroegere ingelijfden, met uitgebreide wiskundige kennis voorzien, met *zeer* oppervlakkige denkbeelden over den aard en de hoedanigheid van het krijgswezen begaafd, van de geschiedenis der krijgskunde en der krijgs-geschie-

denis, zoo veel wetende, dat de uitvinding van het buskruid de romeinsche *phalanx* had doen vervallen, en dat *Napoleon* zijne vijanden bij Jena, Austerlitz, aan de Moskowa versloeg en door hen bij Leipzig en Waterloo, geslagen werd. Vonden deze, bij hunne aankomst bij de korpsen, gelegenheid zich meer op de takken van het door hen gekozen wapen, of in de laatst bedoelde vakken met opleiding toe te leggen? Naauwelijks van voor het zwarte bord der school of Akademie weg, of wederom blonken deze, met de letters van het Alphabet, en de getallen door aangenomen teekens verbonden, hun in de oogen. Ook daár was de wiskunde hoofdzaak, en deze bleef, voor het theoretisch onderwijs, hoofdzaak tot in *lengte van dagen*, met eene jaarlijksche theatrale voorstelling. Slechts weinige uitzonderingen, alhoewel ze bestaan hebben, zoude men daarvan kunnen bijbrengen.

En vragen wij het ons in gemoede af, vormt deze opleiding ware en goede ingenieurs, artilleristen, kavalleristen en infanteristen? vormt dit krijgskundigen, toekomstige hooge bevelvoerders, groote mannen, waarbij het aangeboren genie, niets dan leidende ontwikkeling verlangt?

Men zal ons antwoorden: er zijn er toch, die deze verwachting van zich doen koesteren. Volgaarne bekennen wij zulks toestemmend. — Doch deze zijn uitzonderingen; het zijn degenen die, bij bij eenen goeden wetenschappelijken gelegden grondslag, de wenken des onderwijzers, welke in het door hen te geven onderwijs niet buiten den kring mogten treden die hun van hooger hand was voorgeschreven, begrepen hebben: degenen die lust in zich zelven gevoelden om de schors te breken, waarin de zaden van het nuttige en goede gestrooid was en dat zich wilde ontwikkelen. Doch de leiding van het onderwijs deed hiertoe niets.

In het algemeen gesproken, is *krijgskennis* het doel dat bereikt moet worden, hetgeen de oorlog, wanneer die is uitgebroken, verlangt; — de hoogere kennis in de wiskunde verlaat alsdan voor zoo lang het terrein. Het meerendeel moet alzoo aan dat eerstgestelde doel kunnen beantwoorden; en wanneer het dan waarheid is, dat in vredetijd, en in sommige omstandigheden in den oorlog groote wiskundige vernuften moeten optreden; welnu, dat men dan in het minderdeel, in de *uitzonderingen* zoeken; want ook deze zullen daarin gevonden worden; wij gelooven zelfs meer dan veronderstellend te kunnen zeggen, bij eene geheel omgekeerde rigting en leiding van het militair onderwijs, zullen er meer groote wiskunstenars voortgebracht worden, dan er nu krijgskundigen, als uitzonderingen verschijnen.

Men versta ons echter wel: wij nemen de wiskunde als grondslag aan, als een trap om tot algemeene en speciale

krijgskennis te komen, doch wenschen de laatste aan de eerste niet opgeofferd te zien.

Het tijdvak van drie jaren, dat wij doorloopen hebben, heeft het theoretisch onderwijs tijdelijk doen staken, en misschien wel tijdig genoeg om het voertuig niet te verden weg, dien het ingeslagen had, te doen opgaan. Alles wat daarvoor was opgebouwd is zoo goed als afgebroken; de arbeid zal geheel nieuw worden aangevangen; de ondervinding is daár, dat men er nu voordeel uittrekke. Dat de wiskunde daarbij eene *hulpwetenschap*, het verkrijgen van speciale en algemeene krijgskunde de *hoofdzaak* zij, is de wensch zelfs van velen, welke in eerste eenen zekeren naam verworven hebben. De middelen welke hiertoe, naar ons oordeel, in de eerste plaats het geschiktste zullen leiden, zijn vooreerst gelegen, in het vergen van uitgebreide voorbereidende kennis, welke tot de opneming op de militaire scholen regt geven. In het vaststellen der jaren tot admmissie in den militairen stand, in plaats van het aangenomen getal van 14 jaren, die van de volle zestien jaren. In het oprigten van eene voorbereidende school, onder het toeverzigt van deskundigen, waarop de kinderen die men den krijgsmansstand toewijdt, van 12 tot 16 jaren werden opgeleid; of wel in het begunstigen van een of twee particuliere ondernemingen, welke tot die einden zouden dienen, en waarbij de regering zich het regt voorbehield, een militair toezigt over de studiën uit te oefenen, om reeds vroegtijdig de begaafdheden, den aanleg en het karakter te leeren kennen, van degenen, die zich, om op de militaire school of academie aangenomen worden, tot het afleggen van examens aanboden en die eenmaal, met de wapens in de hand, *trouw aan Koning en Vaderland* moesten zweren en dan wijdde men de militaire inrigting, hetzij onder den naam van school of Akademie, meer bepaald aan het krijgswezen toe.

Het onderwijs, te geven bij de korpsen, hetzij voor leering hetzij voor de toepassing, beschouwe men alsdan van uit een ruimer, voor den officier, aangenamer standpunt, naar gelang hunner keus of het wapen waarbij zij dienen; ten einde den oorlog gedurende den vrede te leeren kennen; en wel zoodanig, dat ook de *hoogeren* er zich mede kunnen afgeven, die in de afgeloopen vijftien jaren vrede, de *verveling* van het voor velen geestdovend $a + b$ aan de *minderen* overlieten, ten einde zachtjes op hunne vrede lauwrieren te kunnen *inslapen* en *onverschillig* worden.

En ofschoon het hierbij ook prijzenswaardige uitzonderingen geeft, vermeenen wij, zonder vrees van tegengesproken te worden, te kunnen zeggen, dat de ondervinding, ons leert, dat een vijftienjarige *slaap* en *onverschilligheid* kwalen worden, die de geneeskundigen, onder de *verouderde* en *ongeneeslijken* rangschikken.

Eindelijk, om bij te werken, wat aan het vorige nog

mogt ontbreken, gelooven wij, dat de oprigting van *vrije collegiën*, in eenige der grootste en voornaamste garnizoenen voor eene algemeene *explicative cursus* der krijgskunde en krijgsgeschiedenis, waarbij de zorg, om toehoorders te trekken aan de daartoe gekozen of benoemde onderwijzers werd overgelaten, en die de lange winteravonden aangenaam en tevens leerzaam konde besteden, daartoe veel zoude kunnen toebrengen.

Door zulke hulpmiddelen zoude men, wanneer de hooge regering hare zorg niet tot het onderwijs alleen, maar ook tot deszelfs gevolgen uitstreckte, of duidelijker gesproken, de gelukkige uitkomsten van het onderwijs, naar verdienste onderscheidde, de onzen landaard eigenaardige vatbaarheid tot leering opwekken en ten nutte van vorst en land aankweken; terwijl het laatste te *vuur* en te *zwaard* de *onverschilligheid* zoude bestrijden, en waardoor eindelijk, de gunstige wetsbepaling, waarbij zijne Majesteit zich een derde gedeelte der bevorderingen naar hoogstdeszelfs keuze voorbehield, zonder eenige hindernis of reclames, zoude kunnen in werking komen. Want het was deze wetsbepaling, welke zulke gelukkige vooruitzigten opende, die de grootste drijfveer is geweest voor velen, om zich met de borst op de militaire wetenschappen toe te leggen, en welke geheel haar doel zoude missen, wanneer het slechts een veel beloovend en schitterend schaduwbeeld bleef, hetwelk verdween op het oogenblik dat men, na veel streven en geestvermoeijenissen, zich aan hetzelfde dacht te kunnen vasthechten.

Deze denkbeelden over het militair onderwijs brengen ons als van zelve op vele opmerkingen, die en gebeurtenissen en omstandigheden aan het oog van den beschouwer vertoonen; ook zijn wij niet van voornemen dezen eenmaal opgevatten draad van invallende denkbeelden zoo spoedig af te breken; het wederzien zal daarvan getuigen.

I E T S

OVER

DE MILITAIRE OOGMAAT. (*)

Te regt merkt *Tielke* aan »dat de grootste krijgsman-
nen, veel van hunnen roem en grootheid aan een vlug,

(*) Het bovenstaand artikel van een onzer geachtste en ijverigste medewerkers ontvangen, ruimen wij des te eerder eene plaats in, aangezien het onderwerp, reeds gedurende eenigen tijd, door de artillerie van het leger te velde, tot voorwerp eener belangrijke oefening heeft verstrekt, en waarvan men de uitkomsten eerstdaags, geheel praktisch, zal beproeven. Een ander uitvoeriger stuk, dat onderwerp betreffende, berust nog bij *Spectator*, doch is

helder en geoefend oog te danken gehad hebben, en dat er zulke gelukkige mannen gevonden worden wien het soldaten oog, als aangeboren schijnt" (*)

Bij velen wordt het nogtans door vlijtige oefening verworven of voor het minst genomen, doet hetzelfde in juistheid toenemen. In der daad eene verhevene gave, wanneer het oog als met een' blik de voor- en nadeelen van een geheel slagveld overziet en eene geschiktheid verkrijgt, om zich den ganschen samenhang eens bodems - voornamelijk deszelfs doorsnede - zoo duidelijk en nauwkeurig in de gedachten te kunnen voorstellen, alsof men alles op eene uitvoerige kaart voor zich ontrolde.

Door zich vroegtijdig op eene juiste militaire oogmaat toe te leggen, zal men in staat zijn, met wezenlijk nut een terrein of plaats te verkennen, om zelfs, als bevelhebber van een korps, de voordeeligste stelling te nemen, of om, op verkenning uitgezonden zijnde, daarvan een grondig juist en vertrouwen inboezemend verslag te kunnen geven.

De voornaamste middelen en aanwijzingen voor jonge Militairen, om zich eene goede oogmaat eigen te maken en er veel partij van te trekken, bestaan:

1. In veelvuldig en juist waarnemen van verschillende voorwerpen, die zich aan het oog in verschillende omstandigheden voordoen.

2. Door het veel opnemen van terreins en vervaardigen van schetsen op horizontale en vertikale vlakken, vooral in eene sterk afwisselende gemengde situatie.

3 Met zich niet door de, - zoo vaak op doorsneden bodems gepaard gaande-vermoeijenissen van gaan en klimmen te laten afschrikken; maar de afgelegendste hoeken, bij voorkeur, met eenen aandachtigen blik gade te slaan en alle voorwerpen uit een Militair oogpunt, naar de voorschriften der verkenningen, op de plaats zelve, waar te nemen; daarbij vooral den loop, de geaardheid, den stand en staat der rivieren, beeken, wegen, voetpaden, bosschen, bergen en voorname bodems-aangelegenheden, in het geheugen te prenten of aan te teekenen.

4. Zich in zaken van groot aanbelang nimmer blindeling op kaarten, zelfs niet op de als nauwkeurig bekend staande geheel te verlaten; maar liefst zelf te zien en het terrein in alle rigtingen te doorloopen.

5. Door, in gedachten, afstanden en oppervlakten te schatten en gedurig door passing den graad van nauwkeurigheid te onderzoeken.

6. Zich den vasten meetpas van 0,75 el (5 op de oude Rhijnl. roede) voor alle terrein-opmetingen eigen te ma-

uit hoofde van de daarbij behoorende platen, nog niet opgenomen kunnen worden.

(De Redactie)

(*) Onderr. in den Veld. Iste deel bladz. 241.

ken, met de snelheid van ongeveer 80 in de minuut; als wanneer men bij groote metingen de passen, per minuut, op het horlogie kan tellen.

7. Zich op het waarden van rechte en halve rechte hoeken, gelijk mede van die welke berghellingen met den horizont maken, toe te leggen.

8. De rivier-breedten de beheersching en berghoogten op het oog af te meten.

9. Naar de eigendommelijkheid van ieder wapen te zien en op te teekenen, welk eene soort van troepen en geschut tot den aanval of de verdediging van elk terrein dienstig is.

10. Zich de juiste front- of Bataille lengten van Bataillons, Escadrons en Batterijen, mitsgaders de daartoe vereischte oppervlakten voor elke manoeuvre, op het terrein in gedachten te kunnen afbakenen; waartoe de kennis der beweegbaarheid en uitwerking van elk wapen een voornaam vereischte is.

Op meer dan 1000 of 1200 passen afstand, kan men, bij gewoon weder, niets duidelijk, van des vijands verrigtingen onderscheiden, en men moet alsdan van een kunstig oog, namelijk van eenen goeden kijker gebruik maken, 't welk te meer noodzakelijk wordt, wanneer de toegangen tot des vijands legerstellingen of verschanste kampen in eenen zoo grooten kring bewaakt worden, dat men niet genoeg kan naderen, om de verkenning der stelling met het bloote oog te verrigten; zoo men zich althans niet aan groote mislagen wil bloot geven. (*)

Ofschoon het zeer moeilijk is, voor de oefening in het beoordeelen der afstanden, met het ongewapende oog een vaste maatstaf op te geven, zoo kan echter de volgende opgave dienen, tot eene vergelijking schaal, voor elk beoefenaar te wijzen, na gedane veelvuldige opmerkingen. Bij tamelijk helder weder en niet vlak tegen de zon in, bemerkt men op nagenoeg horizontalen bodem, met het bloote oog, op 2000 passen, van de Infanterie, alleen de bewegingen uit de flank, het schitteren der geweren. Bij geheel vrijen gezigtseinder ziet men de rotten der kavalerij zonder echter de paarden te kunnen onderscheiden. op 1500 passen Onderscheidt men bij de Infanterie; wanneer deze uit de flank marcheerd, (vooral bij vrijen horisont) de rotten; bijna de snelheid der beweging uit de flank; sommigen zien dan reeds de beweging der beenen, en begint men de paarden der kavallerie

(*) Door eenige veldwerken in het leger bij Baumgarten; (1760) niet nauwkeurig te hebben verkend, had zulks ten gevolge, dat stukken van afgezaagde boomstammen met zwart geschilderde mondingen, door de Pruisen in de schietgaten gelegd, voor even zoo veel stukken geschut werden aangezien, waardoor de aanval-ler misleid, en de uitvoering van des vijands plannen vertraagd werd.

den, naar *Dennewitz* en *Juterbok* voortdringenden, vijand niet uit het oog te verliezen, en daar de slag nu ontwijfelbaar plaats moest hebben, bij de hand te blijven, om op de retraite, die slechts op *Torgau* of *Wittenberg* konde gedaan worden, den Franschen zooveel afbreuk te doen, als mogelijk was. Het kwam ook dien dag nog werkelijk tot het gevecht. De vijand viel het korps van den Generaal *von Tauentzen* hevig aan, werd echter door den aanmarsch van dat van *Bulow*, in zijnen linkerflank tot staan gebracht, en tegen den avond terug gedrongen. Hij nam zijnen hoofdterugtocht op *Torgau*.

Niet ver van *Schweidnitz*, bij het dorp *Hulzdorf* moesten de Franschen eene brug overtrekken. Hier viel *Hellwig* plotselijk 's avonds laat, met zijn korps in de retirende kolonnen, en rigtte eene geweldige wanorde daaronder. 8 Kanonnen, 20 kaissons en vele munitie-wagens 1200 gevangenen, 100 paarden, een Beijersche Kolonel en vele Officieren, waren de vruchten van dezen overval, welke bovendien, den volgenden dag, vele duizende gevangenen in Pruisische handen leverde, aangezien de uit een gejaagde kolonnen zich verstrooiden, omdwaalden, en meerendeels van den weg naar *Torgau* afgeraakten.

De vlugtende Vijand werd, zonder rust, tot onder het geschut van *Torgau* vervolgd. Voor deze affaire werd de Majoor *von Hellwig*, door den Kroonprins van *Zweden*, met de *Zwaard orde* beschonken.

Den 20sten kreeg hij bevel, om naar *Elster* op te rukken, om het opslaan eener brug aldaar te dekken. Den 22sten was de bouw er van voltooid, en zijn korps trok dezelve over en kwam te *Wartenberg* aan.

Den 23sten greep de vijand deze plaats met overmagt aan, en dwong den Majoor dezelve te verlaten; daar ondertuschen de Prins van *Hessen Homburg* met versterking aanrukte, zoo werden de Franschen wederom uit *Wartenberg* geworpen. *Hellwig* nam zijne stelling op nieuw aan, nadat hem de Generaal *van Borstell* een bataillon Infanterie en 100 jagers toegezonden had, ten einde dezen post, zoo mogelijk, te behouden.

Den 24sten des namiddags liet de maarschalk *Neij* de plaats andermaal met groote overmagt aangrijpen; desniettegenstaande behield *Hellwig*, *Wartenberg* tot den avond en had het ook den nacht behouden, zoo niet de vijand hem in den linkerflank had omgaan, hetgeen niet verhinderd kon worden. Hij moest derhalve zijnen post verlaten; echter niet zonder hardnekkigen wederstand te hebben geboden; daar de Franschen een verlies van 600 man aan dooden en gekwetsten hadden.

Den 25sten werd de brug, op bevel van den Generaal *von Bulow* wederom afgebroken. *Hellwig* trok toen naar *Cloden*, tot observatie der Elbe, van de zamen vloeijing der *Elster* tot *Torgau*,

Hij ontving den 2den October andermaal bevel, om naar *Elster* te marcheren, wederom tot dekking van het slaan eener brug, welke door de armée van *Blucher*, op den 3den overgetrokken werd.

Daar het 3de Armeekorps, tot hetwelk *Hellwig* behoorde, bij *Rosslau* over de *Elbe* zoude gaan, zoo moest hij terstond opbreken, en over *Rosslau* en *Dessau* naar *Glessine* marcheren, alwaar hij den 7den aankwam.

Den 8sten maakte *Hellwig* eene recognocering naar *Leipzig*, welke stad door den vijand sterk bezet was; achter *Lindenthal* in de rigting van *Leipzig*, trof hij een eskadron Kozakken aan; welke met de Fransche kavallerie schermutselde, *Hellwig* plaatste zijne door den vijand niet bemerkte kavallerie achter het dorp *Lindenthal* in eene hinderlaag, begaf zich ijlings tot den kozakken Officier, en maakte hem zijn plan bekend, naar hetwelk de Kozakken den vijand voorbij het dorp zouden lokken. De *Hellwigsche* Huzaren zouden dan uit hunne hinderlaag, rukken en de Franschen onverhoeds in de flank vallen.

De vijandelijke kavallerie bestond uit ten minste 3 regimenten; de Kozakken uit 300 paarden. Dit plan gelukte niet, aangezien de Franschen zich niet buiten het dorp waagden, maar zich in linie opstelden. Toen *Hellwig* bespeurde, dat zij niet verder wilde, kwam hij uit zijne schuilplaats te voorschijn, viel het meest nabij staande regiment in de flank, en wierp het op de beide andere. De gevolgen waren, dat de Franschen tot in de *Leipziger* voorstad, een half uur ver, in de grootste verwarring verjaagd werden, en hunne gansche vernietiging alleen daardoor ontkwamen, dat de in de voorstad liggende infanterie bezetting door haar vuur de Huzaren en Kozakken ophield. *Hellwig* bekwam slechts 17 man, met 30 paarden krijgsgevangenen, want hij had, wegens de groote overmagt des vijands streng verboden, aan het maken van gevangenen te denken, voor dat de Franschen geheel verjaagd en in volkomene wanorde zouden zijn. Hun verlies was echter niet onaanzienlijk; daar van *Lindenthal* naar *Leipzig*, meer dan 200 dooden en gekwetsten (deze laatste voornamelijk door lanssteken) op den weg lagen. De Russische Generaal *Orurk* was oogtuige van de onderneming des *Helwigschen* korps op de 3 Fransche regimenten kavallerie; door zijne tusschenkomst bekwamen al de officieren der Huzaren Russisch-Keizerlijke orden.

De Franschen rukten met geheele massas uit *Leipzig* en beschoot n *Hellwig* met geschut, echter zonder gevolg. Hij trok zich, na deze expeditie, wederom in zijn bivouac te *Glessine* terug. De nabijheid van *Leipzig* en de vijandelijke sterkte noodzaakten hem intusschen, om zich tegen eenen aanval te beveiligen, door in gedurige beweging te blijven, en steeds van standplaats te veranderen.

(Het vervolg in een volgend nummer.)

OVER
BELOONINGEN DER DAPPERHEID

EN

GEDENKTEKENEN

AAN HELDENBEDRIJVEN GEWIJD.

(Vervolg van N°. 2.)

III. Bij de Kruistogten en Tornadoijen kwamen later nog de *Ridderorden*, als bijzondere belooningen voor uitstekende krijgsdeugden of buitengewone daden. Men erkende onder de Graven voornamelijk *drie* Nederlandsche Ridderorden, ingesteld tot belooning der dapperen, (behalve de vroegere, door de Kruistogten ontstane geestelijke Ridderorden.)

1. *De Orde van St. Antonij*, door Hertog Albrecht van Beijeren, graaf van Henegouwen en Holland, ingesteld in 't jaar 1282, en voornamelijk aan de Edelen ter belooning van dapperheid en trouw geschonken. Het teeken of de decoratie van deze ridderorde, die naderhand (en vooral door de instelling van de Orde van 't gulden Vlies) buiten gebruik raakte, bestond in een stok of kruk, in de gedaante van eene T, met eene hel, die om den hals gedragen werd aan een band. (5) Dat men hiervan verkeerdelijk het bestaan van eene Orde van den Tuyn afleidde, (wegens de zilveren Tuijnen, door Hertog Albrecht geschonken) wordt zeer juist betoogd door den Baron d'IJvoy van Mijdrecht in zijne Verhandeling over de ridderorde van den Tuyn. (6) Ook de beroemde, maar ongelukkige gravin JACOBA van Beijeren, *de heldin van Alphen*, was met de Orde van St. Antonij, als Grootmeesteresse der orde, versierd. - Nog ouder was

2. *De Ridderorde van St. Jacob*, ingesteld door Graaf Floris V. van Holland, die niet slechts in 't jaar 1290, twaalf ridders van deze Orde benoemde, gelijk de heeren van Brederode, van Wassenaar, van Arkel, van Heijsden, den Graaf van Kleef e. a. m. maar zelfs (ten blijke zijner opregte verzoening met zijne vijanden) ook den beruchten *Gijsbrecht van Amstel*, in het nieuwe paleis in den Haag met het Ordeteeken omhing, bestaande uit eenen ridderlijken halsband, bezet met schulpen, en eenen daaraan hangenden gedenkpenning; terwijl wij van denzelfden graaf lezen, dat hij in 't jaar 1277, den Heeren van Akersloot en Uitgeest kwijtschelding van alle belastingen voor drie jaren verleende, *ten einde te williger en dapperder*

(5) *Van Wijs*, Bijvoegsels en aanmerkingen op de Vaderlandsche Historie, Deel III. en Verhandeling in de werken van de Maatschappij van Nederl. Letterkunde IV deel.

(6) Verhandelingen van de Tweede Klasse van het Koninklijk Nederl. Instituut. IV Deel. 1827.

tegen de Friezen, zijne vijanden *te vechten*. Doch de Edelen loonden hem met ondankbaarheid en snood verraad. - Maar de beroemdste van alle Ridderorden was

3. *De Orde van 't Gulden Vlies*, in de maand Januarij 1429 door Philips den Goeden, Hertog van Bourgondie en graaf van Holland, ingesteld; (7) om den allengs verslappenden Riddergeest te doen herleven.

De ware strekking dezer nieuwe Orde, door den Wapen-Koning bekend gemaakt, was:

- a. Om hulde te betoonen aan de nagedachtenis van voormalige Ridders.
- b. Om de Ridderlijke oefeningen te bevorderen.
- c. Om tot groote en edele daden aan te moedigen, ten einde tot de opneming in de Orde in aanmerking te kunnen komen. (8)

De naam zelve, zinspeelde op de rijke vacht der schapen in Vlaanderen, op de daad van Gideon in het oude Verbond, doch naderhand meer uitsluitend, op den togt der Argonauten en het door hen veroverde *Gulden Vlies* te Colchis; ook strookt dit volkomen met het haken van Philips naar krijgsroem, en voor de ridders was het een nieuwe prikkel tot groote daden. De Orde van 't Gulden Vlies kan met regt eene *Nederlandsche Orde*, bij uitmuntendheid genoemd worden; het Kapittel der Orde, waarin men vrij over de opneming van nieuwe leden stemde, moest in eene Nederlandsche stad gehouden worden, en zelfs Philips II, die zoo vele voorregten en vrijheden der Nederlandsche volken schond, waagde het in den beginne niet, om zijne regten, als *Grootmeester der Orde*, buiten Nederland uit te oefenen, zoo dat hij, na den afval der Nederlanders, (toen hij niet naar Nederland kon komen) den Paus Gregorius XIII vergunning vroeg, om *buiten het Kapittel*, en dus tegen de Statuten der Orde, Ridders te mogen benoemen.

Philips de Goede bepaalde het getal der Ridders op *dertig*, Karel V op 50, meest allen Nederlandsche Edelen, tot dat Koning Philips II, ook in dit opzigt willekeurige benoemingen begon. *Frank van Borselen*, de Graven *van Egmond*, *Willem I van Oranje*, de Graaf *van Hoorne*, en andere dapperen onder de Nederlandsche Edelen, waren nog door de Graven Philips I, Karel II en Philips III benoemd, en het is allezins merkwaardig, dat zelfs de landvoogdes Margaretha, de *Nederlandsche Vliesridders* te Brussel vergaderde, om hen over de belangen van den Staat te raadplegen. Ook is het eene erkende daadzaak, dat zelfs de Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, naderhand Duitsch Keizer, volgens de Statuten der Orde, *slechts in naam van zijne Gemalin Maria*, als Grootmeester der Orde mogt optreden; zoo dat de dubbele aanspraken op het Groot-

(7) Of eigenlijk naar den gewonen stijl in 1430, terwijl, naar den Hofstijl, het jaar met Paschen begon.

(8) *J. H. van Westreenen*, Essai historique sur les ordres de Chevalerie dans les Pays-Bas, en *W. F. Roëll*, Verhandeling over de ridderorden van het Gulden Vlies. — *Wagenaar*, Vaderl. Historie, III. deel. p. 42, 513 en IV deel. p. 277.

meesterschap der Orde van 't Gulden Vlies, door *Oostenrijk en Spanje*, op zeer zwakke gronden berusten, en de belagchelijke instelling der *drie Gulden Vliezen*, door den derden (zich dus noemenden) Grootmeester Napoleon, van zelve zonder gevolgen bleef.

Ziet men op *bijzondere belooningen der dapperheid*, onder de Graaflijke regering, wij vinden ook daarvan, behalve de Kruistogtenaren, vele prijzenswaardige voorbeelden, vóór en na de instelling der *staande legers*, door Hertog Karel den Stouten.

1. De moedige ridder JAN PERSIJN, die onder Floris V, bij 't beleg van Haarlem, door de Kennemers, door de stoute daad van het verbranden der vijandelijke dorpen, de stad ontzette, werd na den roemvollen slag bij Loenen, met de *Heerlijkheid van Amstelredamme* (Amsterdam) beleend, ter erkenning van zijne getrouwe diensten in den Kennemeroorlog.

2. De beroemde Zeeuwsche Ridder FRANK VAN BORSELEN, wiens onwrikbare trouw en dapperheid onder drie Hertogen, (Jan van Brabant, Jan van Beijeren en Philips van Bourgondien) schitterde, werd met de hooge waardigheden van *Ruwaard, Opperbevelhebber en Stadhouder van Zeeland en Holland* beloond, en verwierf nog daarenboven de Ridderorde van 't *Gulden Vlies* en de verheffing tot *Graaf* van Oostervant; waardoor hij den rang van Prins van den bloede verkreeg.

3. De helden van NASSAU schitterden reeds onder de Keizers en Souvereine Vorsten; *Willem van Nassau* was een tijdgenoot van Karel den Grooten; *ADOLF van Nassau*, werd zelfs tot de *Keizerlijke waardigheid* verheven en verwierf, gelijk de beroemde Keizer Rudolf van Habsburg, eene fraaije grafnaald te Spiers, en de beroemde ENGELBERT van Nassau, de held van *Guinegate*, (1479) de overwinnaar der Franschen, werd tot *Ridder van 't Gulden Vlies* en tot *ersten algemeenen Stadhouder* der Nederlanden benoemd: hij was *baron van Breda*, en verwierf het zoo wel verdiende *fraaije praalgraf*, in de groote Kerk te Breda, een meesterstuk van MICHEL ANGELO, waar de beelden, in levensgrootte, van doorschijnend Oostersch marmer zijn, en hier en daar sporen der Fransche baldadigheid vertoonen. De daden en belooningen der overige helden uit het stamhuis van Nassau, behooren tot de tijden der republiek en van het Koninkrijk der Nederlanden.

4. Vindt men bijna gedurende anderhalf eeuwen, in de jaarboeken van Nederland, bij de onzaligste twisten der *Hoekschen en Kabeljauwschen*, der *Heeckeren en Bronkhorsten*, der *Schieringers en Velkoopers*, en van het *Kaas- en Broodvolk*, zoo vele wreedheden, gruwelen, verrassingen en plunderingen, men bewondert ook te regt aan den anderen kant, zoo vele dappere daden, groote bedrijven, merkwaardige krijgslisten, edele zelfopofferingen, gelijk die van den *Nederlandschen Regulus*, ALBRECHT BEILING, en van den *Nederlandschen Curtius* JAN VAN SCHAFFELAAR, doch voorzeker hoogst zelden *geëvenrede belooningen*. Hier en daar dappere en edele Graven, in het geslacht van Egmond, die op eene schitterende wijze beloond worden. De dappere MAXIMILIAAN VAN EGMOND, die zoo vele togten, met en voor Karel V deed, werd voor de groote aan

den Keizer bewezene diensten, uitstekend beloond. Hij werd Ridder van het Gulden Vlies en Stadhouder van Vriesland, maar hij was wijs en edelaardig genoeg, om de *Verheffing tot Hertog* te weigeren, met de woorden; » Ik wil liever een rijke Graaf, dan een arme Hertog zijn. » — De Kabeljauwsche Ridder *Jan van Egmond*, die Dordrecht door eene krijgslist ver-raste, niet minder schrander dan die van *Heraugiere* met den turfschipper van Breda, vond zijne belooningen in de daad zelve, en in den triomf van zijne partij. Doch allen overtrof de groote krijgsheld LAMORAL VAN EGMOND, Nederlands grootste Veldheer onder Keizer Karel V en Koning Philips II; — de held van *Quentin en Groevlingen*, de vriend van Willem I werd *Ridder van 't Gulden Vlies*. Stadhouder van Vlaanderen en Artois, Lid van den Raad van State en had bijkans den rang van een Duitsch Rijksvorst; (bij was *Prins van Gaore*, en trouwde de Hertogin Sabine van Beijeren) maar hij zag zich in het te regt verwachte opperbevel der troepen te leugesteld en Philips II behandelde hem met de snoodste ondankebaarheid en wreedheid. Egmond was de rijkste van de Holland-sche Ridderschap. Hooft noemt hem den *braven Hollander*, en den Verlosser van Vlaanderen. Van zijn gedenkteeken zullen wij in N°. IV nader spreken bij Willem van Oranje en Hoorne.

De belooningen der dapperen onder *Karel den Stouten*, die de *eerste huurtroepen* onderhield, moesten schraal zijn, daar hij door trotsche heersch- en veroveringszucht gedreven, slechts zijn eigen belang kende, de troepen met het geld zijner Edelen en Steden betaalde, en de *hoop op buit* onder den stouten en roekeloozen veroveraar weinig beteekende, daar het verderf zijner legers bij zulke buitensporigheden bijna zeker was. Wie denkt hier niet met huivering aan het beenderhuis te Morat; waar de Bourgondiërs hun graf vonden?

IV. Wat Karel de Stoute, (wiens onvermoeide pogingen slechts tot vernietiging van den burgerstand, den hechtsten steun van Vorst en Vaderland, verstrekten) bedorven of vernietigd had, trachtten zijne opvolgers, ten deele weer te herstellen: Nederland kreeg het onschatbare *Groot Privilegie*, en de *Oostenrijksche* beheerschers van Bourgondie en Holland begonnen de Nederlandsche Edelen en Steden meer te ontzien en de verdiensten te beloonen, tot dat de *Heroorming* begon, en de anderzins echt Nederlandschgezinde Keizer Karel V, door de invoering der *Inquisitie*, en Philips II door de noodlottige gevolgen van dit Schrikbewind, aan al het goede, wat er tot dus verre gedaan was, den bodem insloegen; de Nederlandsche regten, vrijheden en godsdienst, werden met eene algeheele vernietiging bedreigd, *Granvelle en Alva*, geederden met eenen ijzeren en bloedigen scepter, en de tachtigjarige oorlog begon. Toen *Phillips en Alva*, vrijheid en geweten met ijzeren ketens waanden aan den band te houden, waren het juist deze diep vernederde, met den spotnaam van Geuzen bestempelde *Nederlanders*, die met eenen nooit te voren in de Geschiedenis der volken gekenden heldenmoed, de talloze legers der trotsche Spanjaarden versloegen, hunne vloten vernielden, hunne rijk geladene galoenen en kraken plunderden, en de Spaansche en Portugesche kolonien veroverden. Doch niet hunne daden hebben wij hier te verhalen, noch hunne lauweren op te sommen. De jaarboeken der Nederlandsche geschiedenissen, spreken met luister van den roem van Bato's nakroost: onze taak zij het slechts, om door korte schetsen en tafereelen den roem van het *Nederlandsche* volk ook door de sprekendste bewijzen te staven, hoedanig dit opkomende gemeenebest zijne dapperen en zijne weldoeners wist te waarderen en te beloonen, ofschoon de republiek menig eene prikkelende en streelende belooning door ridderorden en hogere eerbewijzen moest derven, die tot de voorregten der Koningen behooren.

(Het vervolg in een volgend nummer.)